

טיפול באמנויות: מחקר ויצירה במעשה הטיפולי

הצום לשמו: אנורקסיה כסגפנות חילונית

מאת: רון פינקנברג, בוגר תואר MA, המגמה לביבליותרפיה, החוג לליעוץ והתפתחות האדם, הפקולטה לחינוך, אוניברסיטת חיפה.
בהנחיית: ד"ר דבי גולדן, ראש התכנית הרב-תחומית בחינוך והתפתחות בגיל הרך, אוניברסיטת חיפה

האם ניתן להתייחס לאנורקסיה כאל סגפנות חילונית? שאלה זו עשויה להאיר את אחת ההפרעות האניגמטיות של זמננו, ולאפשר כלים חדשים-ישנים להבנתה. המחקר ערך השוואה בין האנורקסיה לבין מקרים שונים של סגפנות דתית, במטרה לזהות תהליכים ומניעים משותפים - בהקשר התוך-אישי, הבין-אישי והתרבותי. המחקר גם ניסה לעמוד על טיב ההבדלים ביניהם, ובזאת לעמוד על השפעת הפרשנות הדתית על חוויית הצום.

בסקירה הספרותית נבדקו ההיבטים הפסיכולוגיים והחברתיים השונים, אשר מניעים את האנורקסיה ומושפעים ממנה. במקביל נסקרו תפיסות סגפניות-דתיות לאורך ההיסטוריה, וכן בתאוריות פסיכולוגיות שונות - תוך התמקדות בגיימס ובפרויד - אודות חיי הסגפנות. בחלקו האיכותני של המחקר, נבחנו עדויות של אנורקסיות לאור הסקירה הספרותית. עלו שבע קטגוריות, המשותפות לאנורקסיה ולסגפנות: מאגיה/פולחן; דלות; קשרים/מאבק; כאוס/אימה; פיצול; אמביציה; ייצוגיות.

הכתיבה האנורקסית מעמתת את הקורא עם פיצול, בדידות וחשיבה א-הגיונית/מאגית, החדורה ב'תודעת-חטא' רודנית. ניתן גם לזהות בטקסט משאלות גרנדיוזיות סמויות, לגבורה ולהכלה, משאלות שמובעות במוצהר אצל הסגפנים. היכולת של הדת להיענות למשאלות הללו עשויה להסביר את השוני הפנומנולוגי-אפקטיבי ביניהן: בעוד שהסגפנות כוללת תחושות אכסטטיות ואלטרואיסטיות, האנורקסיה מתאפיינת במורבידיות וצמצום אפקטיבי.

לאור החשיבות הניתנת לגוף בתרבות החילונית-מערבית, נדמה כי הדיאלוג שמנהלת האנורקסיה מול תרבותה דומה באופיו לזה שמנהלת הסגפנות מול הדת. שתיהן נטועות בתרבויות בהן הרזון מסמל התעלות-עצמית, מוסריות ועצמאות, ובשתיהן, דווקא האימוץ הקנאי של ערכי החברה נתפס כמנגנון למרידה ואינדוידואציה. ה'אדפטיביות' של הצום לתרבות החילונית-מערבית, בה נעדר הציווי האלוהי המחייב, מעידה על האוניברסאליות שלו כמנגנון מחולל-משמעות וזהות.

האנורקסיה מתגלה כמערכת ערכית-מוסרית הדומה לסגפנות, המפרשת את ערכי התרבות וסמליה באופן ייחודי ומחייב. הבנת אורח המחשבה האנורקטי, על סך משמעויותיו ותהליכיו, עשויה לסייע בחיזוק הברית הטיפולית, החיונית לטיפול.

מילות מפתח: אנורקסיה, סגפנות, דת, צום, נארטיב אנורקטי, משמעות, ויליאם גיימס, פרויד, טוטם וטאבו.

רון פינקנברג, דוא"ל: kisha_ron@yahoo.ca